

MASABY STIGEN

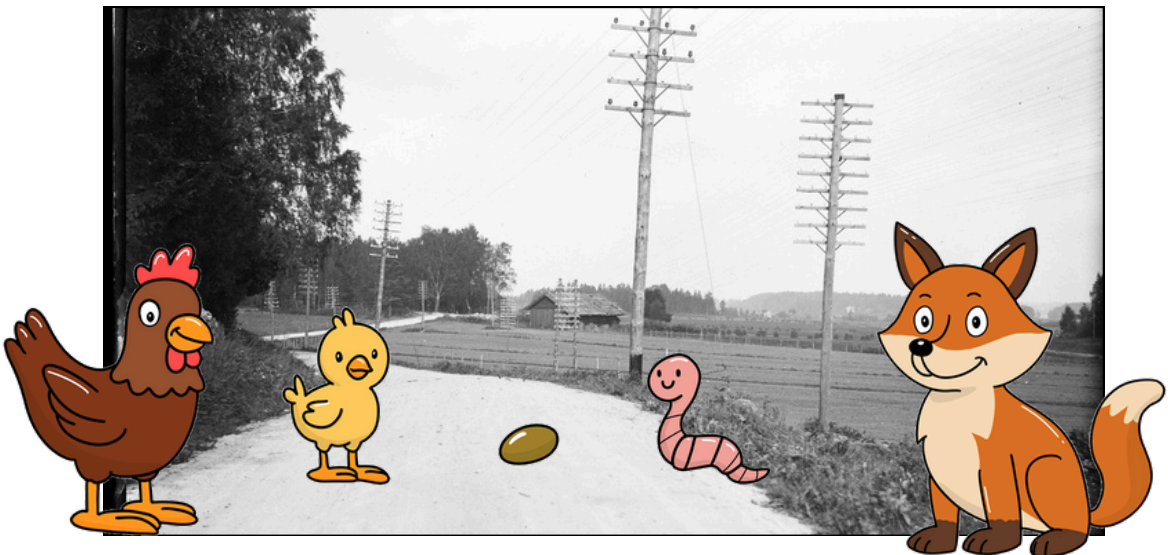
MASABYVÄGEN - EN DEL AV KUNGSVÄGEN

Den Stora Strandvägen, även känd som Kungsvägen, är en av Finlands mest betydelsefulla historiska färdleder. Vägen löpte längs södra Finlands kustområde från Åbo till Viborg och förenade borgar, kyrkor, herrgårdar, byar och handelsplatser med varandra.

Till en början färdades man längs Kungsvägen till fots eller till häst via stigar och övernattade i enkla härbärgen. Senare började gästgiverier erbjuda mat och husrum åt resande. I Masaby fungerade Hullus gård som gästgiveri – något som Gästgivarestigen vid Masabyvägen än i dag påminner om.

Masabyvägen passerar också markerna till andra gamla gårdar i trakten: Nissniku, Köpas, Bjöns, Tina och Masa.

Det finns en gammal ramsa om gårdarnas namn:
"Masa masken, Tina tippan, Bjöns bönan, Köpas hönan och Nissniku räven."

MASABY STIGEN

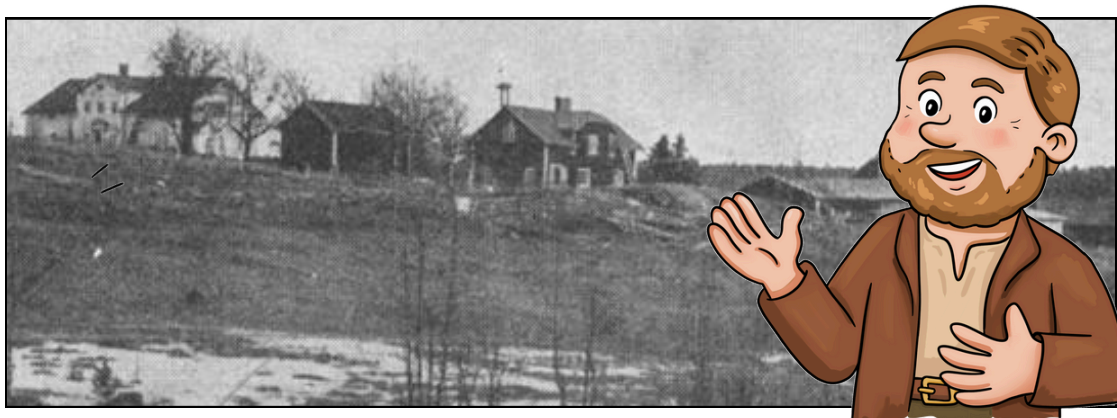
HULLUS OCH FRAMNÄS

Hullus gård nämns i jordeböckerna från 1500-talet under olika namn: Hullosby, Hullandszby, Huttlus och Hullus. Det svenska ordet hult betyder skog, skogig gård eller skogig by. Hullus ingick inte i Masaby by.

Under 1600- och 1700-talen fungerade Hullus både som gästgiveri och rusthåll. I slutet av 1800-talet fick gården namnet Framnäs. Efter återbördandet av Porkalaområdet måste byggnaderna rivas, och Framnäs såldes till ett byggbolag. Därefter uppfördes de nya bostadsområdena Hullus och Framnäs på gårdens mark.

Numera kallas området Hullus skogen, där många kulturväxter och gamla träd ännu vittnar om gårdens förgångna tider. På kullen ligger gårdens körsbärs- och äppelträdgård. Intill trädgården finns en öppen äng, som troligen har varit betesmark för djur.

Längs allén växer många förvildade prydnadsväxter: stora lönnar, skogslindar (so kallade bastträd), askar, silvergranar samt syren, oxbär och druvfläder. De mest intressanta örtartade växterna från gårdens tid är den ståtliga parksallaten, praktlysingen och parksmultronen.

MASABY STIGEN

NISSNIKU GÅRD

På 1500-talet ägdes Nissniku gård av Gregorius Nilsson. Gården förblev i samma släkts ägo fram till år 1710. I början av 1600-talet nämns båtsmän i skattelängderna – de bodde på gården och tjänstgjorde i den svenska flottan. I slutet av seklet fick gården rusthållsstatus.

År 1890 uppfördes en mangårdsbyggnad med nio rum. Runt byggnaden fanns en trädgård med prydnadsbuskar. I ladugårdsstallet fanns ett vattenledningssystem med elpump.

I början av 1900-talet odlades vete, råg, korn, havre, ärter, potatis och foderrovor på gården. Bland husdjuren fanns kor, en tjur, hästar, får och höns. Det fanns också statarbostäder på gården. En statare anställdes för ett år i taget och fick sin lön i form av bostad, jordbruksprodukter och pengar.

Efter Porkalaområdet återlämnades, sålde den långvariga ägaren gården. Det nuvarande bostadsområdet i Nissniku med daghem började byggas på 1980-talet.

MASABY STIGEN

HANDELSTRÄDGÅRDARNA VID SMEDSBYVÄGEN

Trädgårdsodling med blomster- och nyttoväxträdgårdar, bärbuskar och fruktträd, ökade i popularitet under 1900-talets första årtionden.

Handelsträdgårdar grundades särskilt i Masaby, Jorvas och Kvis områden. Järnvägen, som blivit färdig 1903, erbjöd där goda transportmöjligheter till staden. Invid Smedsbyvägen byggdes flera växthus. Som bäst fanns 60 - 70 små växthus, där det odlades speciellt tomater, på båda sidorna av vägen.

Verner Hagelbergs Soltorps handelsträdgård verkade från 1920-talet till evakueringen 1944 och växte till den största i byn. Trädgården hade allt som allt åtta växthus, drivbänkar, ett hundratal bärbuskar och fruktträd.

MASABY STIGEN

HVITTORPSVÄGEN

Den röda byggnaden i början av Hvittorpsvägen uppfördes år 1927 som en svenskspråkig lågstadieskola i Nissniku.

Byggnaden representerar 1920-talets klassicism.

Efter att man har korsat Jolkbyån öppnar sig ett landskap där Bråtaängen, Bråtakärret och Bråaträsket kan ses. Platsnamn som börjar med Bråta syftar ofta på odlingskultur. Sjön har torrlagts och på platsen finns nu ett mångformigt våtmarksområde.

Det är ett litet område som domineras av svärdsilja, strandlysing, blåtåtel, skogssäv, kabbeleka, brännässla, dvärgigelknopp och många andra örtväxter. Trädbeståndet består av jätteaspar, granar och stora sälgar.

I området finns försvarskonstruktioner från Porkalas arrendetid (1944–1956): löpgravar, betongbunkrar och kulsprutevärn.

Vägen leder till Vitträsk strand, där ett villaområde från början av 1900-talet är beläget. Hvittorp ritades för musikköparen R.E. Westerlund av arkitekttrion Saarinen, Gesellius och Lindgren, som arbetade vid den närliggande villan Hvitträsk.

MASABY STIGEN

SUOMELA OCH SKOGSTORPSVÄGEN

År 1906 grundades Masaby Arbetarförening r.f. hemma hos stenarbetaren Sahlström i Masaby. Senare skaffade föreningen en tomt från Masa gård, och år 1917 invigdes arbetarföreningshuset Suomela, som hade byggts på platsen.

Efter inbördeskriget avtog verksamheten, men senare ordnades åter soaréer och möten i festsalen. Föreningen grundade också ett bibliotek samt ungdoms-, idrotts- och syföreningar. Idrottsföreningen fick namnet Masa.

Byggnaden hyrdes även ut till Finlands Svenska Arbetarförbund, den frivilliga brandkåren och skyddskåren. Under andra världskriget användes Suomela både som inkvartering för familjer som flytt från staden och som samlingsplats för unga soldater. Efter Porkkala arrendetid revs huset, och på platsen uppfördes höghus.

På den närliggande Tinaåkersvägen finns ett gravminnesmärke som berättar om inbördeskriget 1918. Fyra män som stupade i striderna mellan de röda och de vita i Smedsby är begravda där.

MASABY STIGEN

KÖPAS OCH BJÖNS

På 1500-talet hette Köpas Köpeby. Tapetlager som har hittats i väggarna tyder på att huvudbyggnaden uppfördes på 1860-talet. På 1980-talet byggdes en lätttrafikled, ett daghem och en hälsocentral. Föreningen Pro Köpas renoverade huvudbyggnaden, och huset har därefter använts som hobbylokal. Köpas är det enda stamhemmanet i Masaby vars huvudbyggnad ännu är bevarad.

Bjöns gård låg vid Masabyvägen. Här bedrevs jordbruk, och man sålde både mjölk och kött. År 1903 grundades Masaby Ungdomsförening rf på Bjöns. Efter parentesen 1944–1956 byggdes ett nytt bostadshus samt Fagerstedts butik, en kiosk och en bensinpump. Under 1980-talet uppfördes en ny affärsbyggnad på höjden. De nya flervåningshusen på Bjönsbacken har byggts på 2020-talet.

MASABY STIGEN

MASA OCH TINA

Masa- och Tinagårdarna låg på var sin sida av nuvarande Suomelastigen i Masaby gamla byacentrum.

Endast lite information om Masagården har bevarats. Staffan Henriksson med arvingar ägde gården från 1540-talet till 1630-talet. Därefter hörde Masa till Esbogård. På 1800-talet fungerade platsen som tingsställe. I backen byggdes då flera bostadshus där domare, nämndemän och möjligen också fångar inkvarterades. I början av 1900-talet gav affärsmannen Edvard Wilcken området namnet Furugård och anlade en handelsträdgård. På 1960-talet övergick Furugård i kommunens ägo, och år 2000 byggdes Masaby kyrka på handelsträdgårdens plats.

Som ägare av Tinagården under 1500-talet nämns bland andra Simon Larsson och Per Tomasson. Under 1600-talet bodde här sjömän i den svenska flottans tjänst. På 1700-talet ägdes Tina av kronfogden Johan Stenman. Vid samma tid bodde här också en bödel och församlingens hjälppastor Gabriel Lagus. På 1860-talet blev gården en del av Sundsbergs herrgård. På 1910-talet grundade Kyrkslätts hembygdsförening museet Gammel-Tina. Efter arrendetiden (1944-1956) revs eller flyttades de byggnader som ännu fanns kvar i gårdsmiljön.

I skogen där Tinagården låg växer gamla ekar och lönnar. Ett gammalt äppelträd och ett stort rönnbärsträd vittnar om tidigare bosättning. Andra träd och buskar är bland annat druvfläder, slånspirea, hägg, plymspirea, röda vinbär samt den invasiva arten vresros. Bland ruinerna växer örter som svalört, gråbo, nejlikrot, smultron och hallon samt trädgårdsväxterna fingerborgsblomma och krollilja.

Enligt en gammal ramsa är
"Masa masken och Tina tippan".

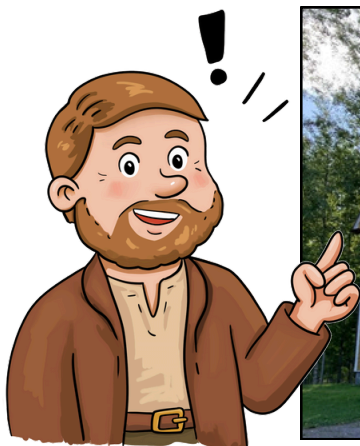
MASABY STIGEN

LJUSDALA

På Bjöns gård i Masaby grundades år 1903 Masaby ungdomsförening MUF. Med talkoarbete byggdes föreningens eget föreningshus, som kallades Ljusdala och blev klart 1911. Ritningarna till huset gjordes av byggmästare Leonard Strömberg som var hemma från Lingonbacken i Masaby.

Medlemmarna av MUF tillbringade mycket tid på föreningshuset. Vid olika sammankomster diskuterades aktuella ärenden, sjöngs, skådespelades och musicerades. Dessutom grundades olika klubbar, så som trädgårds-, sång-, blåsorkester- och idrottsklubbarna. I huset har senare funnits en folkskola, Masaby småskola, kommunbibliotek, Masaby Marthor, Lotta Svärd och Kyrkslätts skyddskår. På 1920-talet byggdes en scen för teaterverksamhet.

Teatern var en av de viktigaste delarna av föreningens verksamhet. Under Porkala arrendetid byggde föreningen ett nytt Ljusdala i Bobäck. I det gamla Ljusdala verkar idag år 1980 grundade Masaby ungdomsteater. Förening började sin verksamhet som barnteater i Framnäs klubbtrymman, men flyttade med understöd av kommunen till Ljusdala 1981. Teaterverksamheten är fortfarande livlig och uppskattas av ett brett fält.

MASABY STIGEN

MAJBY OCH HOMMAS

Man vet endast lite om Majby gårds tidiga skeden. Gården omnämns första gången år 1635, då den stod öde. Under slutet av 1600-talet kom gården, liksom andra i närområdet, att höra till Esbo gård som en underlydande enhet. Lotslöjtnant Gustaf Daniel Brodd ägde Majby åren 1831–1842. Enligt muntlig tradition ska Carl Ludvig Engel ha ritat Majbys huvudbyggnad under Brodds tid.

År 1886 övergick Majby gård och den intilliggande Hommas gård i släkten Åbergs ägo. Bobäcks svenskspråkiga skola fick lokaler på Majby från och med år 1887, och år 1925 byggdes byskolan på mark som donerats av Majby gård.

Som ägare till Hommas gård nämns Jakob Persson redan år 1540. Till Hommas hörde även två villor, två arbetarbostäder, ladugård, stall och tröskhus. Från gården såldes mjölk, hö, spannmål, kött och trädgårdsprodukter till Helsingfors.

På platsen där huvudbyggnaden en gång stod, vid Hommasbågen och Masabyvägen, finns idag ett höghus. Stenarna från ladugården lär ha flyttats till begravningsplatsen i Kolsarby. På Hommas gårds ägor har sedan 1980-talet byggts många bostadshus och där finns Masaby finskspråkiga skola, daghem och en uppblåsbar hall.

Hommasgränden övergår vid skolans hörn i Gamla Hommasvägen, som är en gammal rutt till Vitträsk sjö. Vägnamnen på området berättar bl.a. om Majby, Hommas, rusthåll, statare och landbor. Vaktstuguvägen och Gränsbomsvägen påminner om gränsen under Porkala arrendetid 1944–1956.

MASABY STIGEN

MASABY CENTRUM

Masabys nuvarande centrum är beläget på samma område som tidigare – kring de gamla gårdarna Tina, Masa, Bjöns och Köpas. Sedan 1600-talet har höstmarknader ordnats i Masaby. Under flera århundraden var bondeseglation en viktig del av den lokala handeln. Från Kyrkslätt exporterades bland annat humle, smör, bräder och tjära. På hemvägen hade man med sig varor man köpt, till exempel mjöl och salt.

I slutet av 1800-talet etablerades lanthandlar i Masaby. I början av 1900-talet grundades M.J. Törnqvists butik och år 1917 Kyrksläotts Handelslags butik. År 1932 flyttade Handelslagets butik in i en ny byggnad som byggdes i funktionalistisk stil. Byggnaden står fortfarande kvar. En tillbyggnad kom till på 1960-talet. I byggnaden verkade Helsingfors Sparbanks filial fram till mitten av 1980-talet – i skyltfönstren gjorde man reklam för bankkort som en nyhet.

Järnvägsstationen i Masaby öppnades år 1903, vilket starkt påverkade byns utveckling. Gods- och persontransporterna blev smidigare, och industri började växa upp längs spåret. Nya invånare flyttade till orten. År 1928 fick stationen det officiella finskspråkiga namnet Masala. Järnvägstrafiken mellan Kyrkslätt och Helsingfors elektrifierades på 1960-talet – som den första sträckan i Finland.

Efter Porkala arrendetiden öppnade Fagerstedts butik verksamhet på Bjönsbacken, där det också fanns kiosk och bensinstation. På 1980-talet byggdes en ny butik på platsen, och intill stationen byggdes ett köpcentrum med olika tjänster, där det gamla postkontoret tidigare låg.

Efter arrendetiden byggdes även produktionsanläggningar längs järnvägen. På 2000-talet har det byggts många nya flerbostadshus med affärslokaler i Masabys centrum.

MASABY STIGEN

SUNDET OCH SUNDSBERG

Sundet var länge en viktig vattenled mellan skärgården och fastlandet. Gravrösen från bronsåldern vittnar om tidig bosättning. På 1800-talet fraktades varor, bland annat fil från Jorvas, med flatbottnade ekor till Helsingfors. När järnvägs- och vägtrafiken tog över förlorade Sundet sin betydelse som transportled och fick därefter växa igen.

Idag består området av tre sjöar med strandbuskar, översvämmade ängar och växter som starr, svärdslija och kavelkun. Här finns även sällsynta växter och många sparvfåglar, bland annat kärrsångare och näktergal. Sundet fungerar som en viktig ekologisk korridor och ett grönt stråk genom kommunen.

Sundsberg nämns första gången 1541 som byn Gavelbacka. På 1700-talet köpte överste Carl Ramsay gården och gav den sitt nuvarande namn. Under 1800-talet utvecklades området med tegelbruk, torp och villasamhälle. Efter Porkkala arrendetiden revs huvudbyggnaden. Idag finns inspektorshuset och stallet kvar, medan höghus står på platsen där huvudbyggnaden låg. Herrgårdstrandens bostadsområde byggdes senare på de gamla åkrarna.

MASABY STIGEN

BANVALLEN OCH LINGONBACKEN

Kvarteret Banvallen ligger i området mellan Masaby järnvägsstation och Lingonbacken. Detta nya, höghusdominerade bostadsområde har byggts under 2010-talet. Innan höghusen byggdes fanns på området industri- och bostadsbyggnader samt en skola från 1938. Skolan på Banvallen var Kyrksläotts första finskspråkiga skola.

Efter att Porkalaområdet återlämnats byggdes en ny finskspråkig skola i Hommas. Den gamla skolbyggnaden finns fortfarande kvar i Banvallen. De nya gatorna och vägarna är uppkallade efter stinsen Verner Rydman, medlem av direktionen för den första finskspråkiga skolan i Masaby.

Lingonbacken ligger mellan Sundsbergsvägen och Lingonbackavägen. Snickaren Karl August Strömberg bosatte sig på backen med sin familj i slutet av 1800-talet. Familjen hade verkstaden Masaby snickeri, och i bostadshuset verkade även Masaby Telefon Ab:s telefonväxel, grundad 1915.

På Lingonbacken finns idag några av Masabys äldsta hus: Tallbo från 1914, "Patronens hus" från 1938 och huset som flyttades från Terijoki år 1939. I detta huss källarutrymmen verkade Toivasens däckaffär på 1960-talet. Senare har det byggts produktionsanläggningar, kommunal service och nya bostäder kring Lingonbacken.

